

УДК 336

DOI: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/161-5>**Лісничук О. А.**кандидат економічних наук, доцент,
Університет державної фіскальної служби України
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2563-0717>**Шворак В. В.**здобувачка II (магістерського) рівня вищої освіти,
Університет державної фіскальної служби України**Мазур В. В.**здобувачка II (магістерського) рівня вищої освіти,
спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування»,
Університет державної фіскальної служби України**Lisnichuk Oksana, Shvorak Vita, Mazur Viktoriia**

University of State Fiscal Service of Ukraine

ОЦІНЮВАННЯ ВПЛИВУ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ НА ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД (НА ПРИКЛАДІ М. ІРПІНЬ)

У статті розглянуто особливості формування та виконання місцевих бюджетів (на прикладі бюджету міста Ірпінь). У розрізі структури доходів проаналізовано складники податкових надходжень за найбільшими податками та неподаткові надходження місцевого бюджету. Досліджено питому вагу міжбюджетних трансфертів у процесі формування доходів місцевих бюджетів. Визначено основні проблеми, що виникають під час формування доходної частини місцевих бюджетів. Проведено аналіз структури і динаміки доходів та видатків місцевого бюджету. Доходи місцевого бюджету міста Ірпінь показали зростаючу динаміку, а видатки мають тенденцію до збільшення. Аналіз структури видатків за функціональною класифікацією показує, що протягом 2016–2019 рр. більшість видатків місцевих бюджетів спрямовувалася саме на соціально-культурну сферу.

Ключові слова: регіон, розвиток, бюджетне фінансування, бюджет, місцевий бюджет, доходи місцевого бюджету, видатки місцевого бюджету, міжбюджетні трансферти.

ASSESSMENT OF THE INFLUENCE OF LOCAL BUDGETS ON THE ECONOMIC DEVELOPMENT OF TERRITORIAL COMMUNITIES (ON THE EXAMPLE OF THE BUDGET OF THE CITY OF IRPIN)

The local budgets are an instrument of financial-economic regulation of the development of regions and the State as a whole. Both the efficient formation and administration of local budgets should be based on a combination of financial-economic relationships in the area of revenue generation, implementation of budget expenditures, the inter-budgetary relations and the development together with implementation of the balanced socio-economic policies directed towards ensuring the socio-economic growth of regions. The reform of budget decentralization has provided local governments with broader rights and new sources of financial resources, which has collectively increased the financial viability and autonomy of the regions. In this article article considers the peculiarities of the formation and implementation of local budgets (on the example of the budget of the city of Irpin). The sources of formation are described city budget revenues and directions of their use. In a section of revenue breakdown components of tax revenues on the main taxes and non-tax receipts of the local budget are analyzed. Specific weight of the intergovernmental transfers in the course of formation of income of local budgets is investigated. Analyses directions of use of budgetary resources by local governments. The main problems existing when forming revenues of local budgets are defined. Having analyzed the structure and dynamics of revenues and expenditures of the local budget. The revenues of the local budget of the city of Irpin have shown a growing dynamics, and expenditures tend to increase. The analysis shows that there are tendencies to increase their volume, which is certainly a positive aspect of the activities of local governments and decentralization reform. However, transfers make up an important part of the budget, which is negative, as the city budget is not fully independent. Of course, it is impossible to achieve full financial independence of the region in modern conditions, but it would be expedient to direct the vector of development to achieve financial independence. Analysis of the structure of expenditures by functional classification shows that during 2016-2019 most of the expenditures of local budgets were directed to the socio-cultural sphere. According to the analysis, the city of Irpin has a strong enough financial base to meet the needs of its residents. In addition, the analysis of the use of the city budget shows the diversity of expenditures and the presence of positive experience of community development.

Keywords: region, development, budgetary financing, budget, local budget, income of the local budget, expenses of the local budget, intergovernmental transfers.

JEL classification: H72

Постановка проблеми. Фінансова децентралізація є однією з умов становлення ефективної системи місцевих бюджетів, вона передбачає пошук додаткових власних джерел фінансування власних потреб, активі-

зацію внутрішнього потенціалу розвитку об'єднаної територіальної громади. Обсяг фінансових ресурсів у місцевих бюджетах не є достатнім для фінансування всіх економічних потреб територій, саме тому для зба-

лансування економічного розвитку регіонів дані території повинні фінансуватися з державного чи місцевих спеціальних фондів розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням, які пов'язані з формуванням дохідної частини місцевих бюджетів, присвячені наукові праці багатьох як вітчизняних, так і зарубіжних учених, серед яких: Л.Л. Тарангул, Т.А. Коляда, М.О. Кужелев, М.Д. Бедринець, О.А. Ліснічук, Н.В. Савчук, В.В. Мамонова, Н.В. Наталенко, А.В. Нечипоренко, С.В. Осадчук та ін.

Мета статті полягає в аналізі стану дохідної частини місцевих бюджетів, виявленні проблем реформи бюджетної децентралізації та оцінюванні впливу місцевих бюджетів на економічний розвиток територіальних громад (на прикладі м. Ірпінь).

Виклад основного матеріалу. Місцеві бюджети є засобом акумулювання та перерозподілу доходів, необхідних для забезпечення впливу органів місцевого самоврядування на соціально-економічний розвиток територій та фінансування регіональних програм. Кожен орган влади повинен володіти своїми фінансовими джерелами, достатніми для вирішення соціально-економічних завдань регіону [4].

Бюджетна децентралізація – це розподіл місцевих фінансових ресурсів для підтримки соціальних сфер та розвитку пріоритетної регіональної інфраструктури з метою створення належного ринкового та інвестицій-

ного середовища. Економічні і соціальні реформи стали підґрунтям та поштовхом до незначних позитивних зрушень у регіональному розвитку. Проте основною позицією регіонального розвитку повинна бути децентралізація бюджетних коштів. За даними аналізу виконання місцевих бюджетів за останні роки (2017–2019), можна зробити висновки, що реформа бюджетної децентралізації дала все ж таки позитивні результати [8].

Саме тому доцільно проаналізувати дохідну частину бюджету на прикладі міста Ірпінь (рис. 1). У 2016 р. дохідну частину загального фонду міського бюджету виконано на 103,6%. За планом власні надходження мали поступити у розмірі 506 323,9 тис грн, а фактично до бюджету надійшло 524 453,4 тис грн. За уточненого плану за 2019 р. по доходах загального фонду міського бюджету 1 004 579 390,75 грн фактично до бюджету надійшло 1 013 460 841,08 грн, що становить 100,9% виконання.

Проаналізувавши табл. 1, можна зробити висновки, що в 2019 р. податок на доходи фізичних осіб збільшився на 25,5% порівняно з 2018 р. Проте найбільший приріст даного податку відбувся в 2017 р. – на 38,7% порівняно з попереднім роком. Щодо плати за землю за уточненого плану на 2019 р. планувалося надходження в сумі 33 119 000,0 грн, а фактично надійшло 35 422 432,31 грн., що становить 107,0%, це на 7 605 527,33 грн більше порівняно з аналогічним періодом минулого року, із

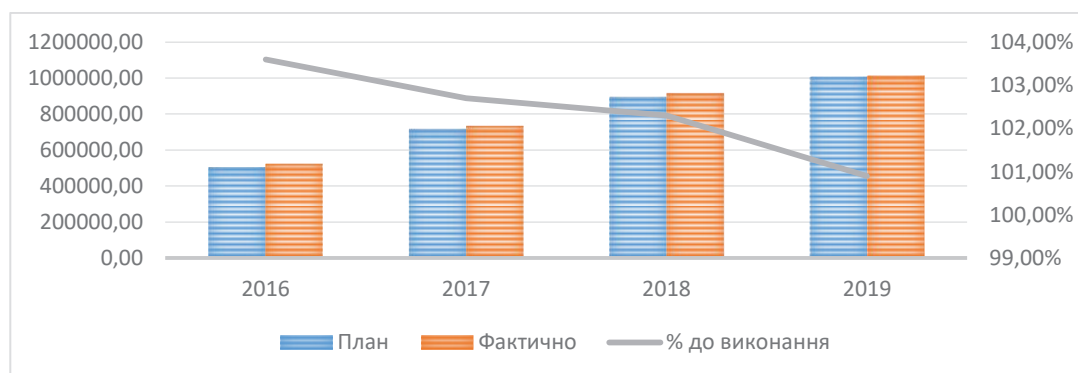

Рис. 1. Доходи загального фонду бюджету міста Ірпінь за 2016–2019 рр., тис грн, %

Джерело: складено авторами на основі [6]

Таблиця 1

Порівняльний аналіз податків, зборів та обов'язкових платежів до загального фонду бюджету м. Ірпінь за 2017–2019 рр.

Назва податку	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.
	грн	грн	грн	грн
По податку на доходи фізичних осіб	178610970,9	247661026,0	328496980,9	412348118,7
Податок на прибуток підприємств	74830,2	181689,6	446770,7	153569,0
Рентна плата та плата за використання інших природних ресурсів	13499,9	6086,6	88 360,3	91 232,7
Внутрішні податки на товари та послуги	10925057,6	15228469,0	21 685 073,2	27 877 325,9
Податок на нерухоме майно	3033020,5	4198709,0	5734138,7	7133731,2
Плата за землю	22416215,0	27996411,2	27816905,0	35422432,3
Транспортний податок	371271,0	390416,3	776356,1	413025,7
Збір за місця для паркування транспортних засобів	196990,0	244752,0	296724,5	334281,7
Туристичний збір	120066,0	165006,0	218309,6	458395,3
Єдиний податок	32376521,0	50881422,2	77030512,7	108052759,5

Джерело: складено авторами на основі [6]

цього видно, що приріст становить 27,3%. Податок на прибуток підприємств у 2019 р. зменшився на 65,6%, або на 293 201,71 грн, що менше, ніж у попередньому році. Значне збільшення туристичного збору відбулося в 2019 р. – на 110% порівняно з 2018 р.

Порівняно з 2016 р. єдиний податок в 2017 р. збільшився на 57,2%, а в 2019 р. – на 40,3%, що до попереднього року. Суттєвий приріст єдиного податку є наслідком позитивного реформування, а саме спрощеної системи оподаткування. Таке зростання відбулося переважно через збільшення кількості платників податку – фізичних осіб та суб'єктів малого підприємництва.

Податкові надходження здебільшого покривають потреби місцевого бюджету. Є багато інших способів вирішення проблем розвитку регіонів завдяки використанню прогресивних методів організації регіональної економіки (регіональні науково-виробничі кластери), співпраці місцевої влади і бізнесу у вирішенні проблем регіонального розвитку, випуску муніципальних цінних паперів тощо [1].

У 2017 р. сума офіційних трансфертів до бюджету міста Ірпінь становила 378 445 343,00 грн, що на 139,7% більше, ніж у 2016 р. У 2018 р. сума трансфертів збільшилася порівняно з 2017 р. на 117,3% та становила 443 908 623,31 грн. У 2019 р. трансферти зменшилися на 29 497 113,30 грн, або на 93,4%, загалом сума дорівнювала 414 411 510,01 грн, з яких 189 810 500,00 грн – субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам (з якої 120 270 100,00 грн – освітня субвенція, 64 490 400,00 грн – медична субвенція та 5 050 000,00 грн – субвенція з державного бюджету місцевим бюджетам на здійснення заходів щодо соціально-економічного розвитку окремих територій),

7 463 020,00 грн – дотації з місцевих бюджетів іншим місцевим бюджетам, 217 137 990,01 грн – субвенції з місцевих бюджетів іншим місцевим бюджетам.

Аналіз дохідної частини бюджету міста Ірпінь свідчить про наявність тенденції до нарощування їх обсягів, що, безумовно, є позитивним аспектом діяльності органів місцевого самоврядування та реформи децентралізації. Однак важливу частку бюджету становлять трансферти, що негативно, адже бюджет міста не є повною мірою самостійним. Звісно, досягти повної фінансової самостійності регіону в сучасних умовах неможливо, але доцільно було б спрямувати вектор розвитку на досягнення фінансової самостійності [7, с. 306].

Виконання видаткової частини бюджету є центральною стадією бюджетного процесу, на якій здійснюється реалізація запланованих завдань і заходів будь-якої держави та адміністративно-територіальної одиниці.

Водночас пріоритетним інструментом фінансування регіональної політики в Україні залишається програмно-цільовий підхід, в основі якого лежать програми регіонального розвитку – комплекс взаємопов'язаних завдань та заходів довготривалого характеру, спрямованих на досягнення визначених цілей регіонального розвитку, оформлений як документ, що готується та затверджується у встановленому законодавством порядку та реалізується через проекти регіонального розвитку, об'єднані спільною метою [3].

Для того щоб установити рівень виконання видаткової частини місцевих бюджетів, проаналізуємо дані щодо обсягів бюджетних коштів загального фонду, якими оперує Ірпінська міська рада (рис. 3).

Як видно з рис. 3, видатки протягом 2016–2019 рр. мають тенденцію до збільшення. За уточненого плану на 2019 р. по видатках загального фонду 755 210 748,71 грн

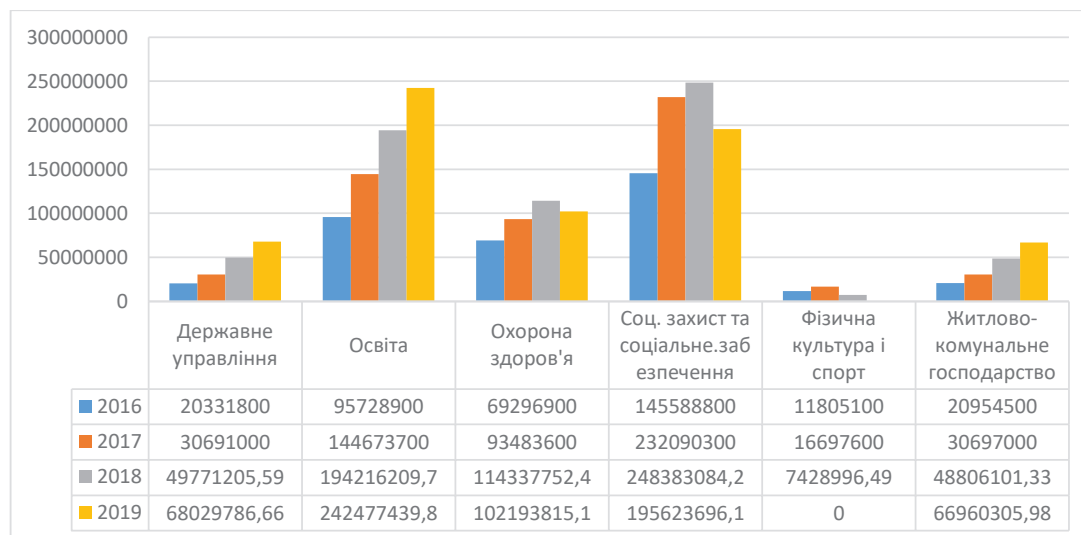
Рис. 2. Сума офіційних трансфертів до бюджету міста Ірпінь за 2016–2019 рр., грн., %

Джерело: складено авторами на основі [6]

Рис. 3. Видатки загального бюджету міста Ірпінь за 2016–2019 рр., грн

Джерело: складено авторами на основі [6]

Рис. 4. Структура видатків бюджету міста Ірпінь за функціональною характеристикою з 2016 по 2019 р., грн

Джерело: складено авторами на основі [6]

фактично використано 736 712 013,03 грн, що становить 91,2% виконання. За уточненого плану на 2018 р. по видатках загального фонду 719 305,1 тис грн фактично використано 709 682,2 тис грн, що становить 98,7% виконання.

Для більшої деталізації проаналізуємо також виконання планових показників видаткової частини місцевого бюджету м. Ірпінь у розрізі функціональної класифікації в період 2016–2019 рр. (рис. 4).

Аналіз структури видатків за функціональною класифікацією (рис. 4) дає підстави стверджувати, що протягом 2016–2019 рр. більшість видатків місцевих бюджетів спрямовувалася саме на соціально-культурну сферу (освіту, охорону здоров'я, соціальний захист і соціальне забезпечення).

На утримання органів місцевого самоврядування міста по загальному фонду за уточненого плану на 2019 р. 63 060 961,5 грн витрачено 62 734 094,08 грн, що становить 99,5% планових призначень. На заробітну плату з нарахуваннями на неї використано 59 156 950,65 грн.

Видатки соціального спрямування займають провідне місце у видатках бюджетів України усіх рівнів, зокрема місцевому. Це пов'язано з тим, що галузі соціальної сфери активно впливають на збільшення обсягу ВВП, зростання продуктивності праці, прискорення науково-технічного прогресу, підвищення кваліфікації робочої сили та є одним із найважливіших чинників зростання ефективності виробництва [2].

Щодо соціального захисту та соціального забезпечення населення уточнені планові призначення на 2019 р. становлять 197 888 721,01 грн, використано 195 623 696,07 грн, або 98,9% виконання.

На надання пільг та житлових субсидій населенню на оплату електроенергії, природного газу, послуг тепло-, водопостачання і водовідведення, квартирної плати, вивезення побутового сміття та рідких нечистот за плану 61 801 350,0 грн використано 61 623 946,16 грн.

На нашу думку, висока частка видатків на соціальну сферу є позитивною для суспільства, адже в майбутньому це призведе до розв'язання питань соціально-економічного розвитку та позитивних тенденцій у суспільстві. Проте необхідним є переважання видатків інвестиційного характеру у структурі соціальних видатків. Сьогодні в Україні видатки соціального напрямку націлені виключно на фінансування споживацьких потреб.

Як свідчить проведений аналіз, місто Ірпінь має досить спроможну фінансову базу для забезпечення потреб своїх мешканців. Окрім того, аналіз напрямів використання коштів бюджету міста свідчить про різноплановість здійснюваних витрат та наявність позитивного досвіду розвитку громади.

Самостійність бюджетів можлива лише за наявності достатніх власних дохідних джерел. Як свідчить досвід економічно розвинених країн, частка власних доходів у бюджетах органів самоврядування повинна становити принаймні 40% [5].

Висновки. Отже, доходи місцевого бюджету міста Ірпінь показали зростаючу динаміку. Проте збільшення доходів не дало взаємозалежного зростання економіки регіону, оскільки більшість коштів спрямовується на фінансування соціальних сфер, таких як освіта, житлово-комунальне господарство та охорона здоров'я; це, своєю чергою, свідчить про те, що видатки з місцевих бюджетів, спрямовані на соціальне забезпечення, не впливають на рівень економічного розвитку регіону.

Список використаних джерел:

- Бедринець М.Д. Бюджетна децентралізація як необхідна умова регіонального розвитку. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка»*. 2018. № 9. С. 98–102. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoa_2018_9_18.
- Коляда Т.А., Мороз О.О. Бюджетне фінансування соціальних послуг в Україні: особливості та перспективи розвитку. *Бізнес Інформ*. 2019. № 10. С. 199–206. URL: https://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2019-10_0-pages-199_206.pdf.

3. Лісничук О.А. Трансформація бюджетного інструментарію регіонального розвитку. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка»*. 2020. № 16. С. 162–168.
4. Лісничук О.А., Литовченко Н.А. Формування дохідної частини місцевих бюджетів в умовах бюджетної децентралізації. *Збірник наукових праць Університету державної фіскальної служби України*. 2018. № 2. С. 169–180. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpnudps_2018_2_15.
5. Нечипоренко А.В., Качула А.В. Практика формування та виконання місцевих бюджетів України (на прикладі бюджету міста Луцьк). *Проблеми системного підходу в економіці*. 2019. № 5. С. 106–111.
6. Офіційний сайт Ірпінської міської ради. URL: <http://imr.gov.ua/>.
7. Сокирко О.С., Плахотнюк В.В. Аналіз стану доходів місцевих бюджетів при реалізації реформи бюджетної децентралізації. *Бізнес Інформ*. 2019. № 7. С. 304–311. URL: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2019-7-304-311>.
8. Фаріон-Мельник А.І., Сернецький В.М. Проблема зв'язку між рівнем децентралізації бюджетних коштів та зростанням регіональної економіки. *Галицький економічний вісник. «Серія «Економіка»*. 2020. Т. 63. № 2. С. 96–108.

References:

1. Bedrynets M.D. (2018) Budget decentralization as a necessary condition of the regional development. *Proceedings of the University of the State Fiscal Service of Ukraine*, no. 9, pp. 98-102. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoa_2018_9_18.
2. Koliada T.A., Moroz O.O. (2019) The Budgetary Financing of Social Services in Ukraine: Features and Prospects for Development. *Business Inform*, no. 10, pp. 199–206. Available at: http://ir.nusta.edu.ua/jspui/bitstream/doc/4144/1/2965_IR.pdf
3. Lisnichuk O.A. (2020) Transformation of budget instruments of regional development. *Scientific notes of Ostroh Academy National University. Economics series: scientific journal. Ostrog*, no. 16. pp. 162–168.
4. Lisnichuk, O. A., Litovchenko N. A (2018) The formation of a profitable part of local budgets in terms of fiscal decentralization. *Proceedings of the University of the State Fiscal Service of Ukraine*, no. 2, pp. 169-180. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpnudps_2018_2_15
5. Nechiporenko A.V., Kachula A.G. (2019) Practice of formation and execution of local budgets of Ukraine (on the example of the budget of the city of Lutsk). *Problemy systemnoho pidkhodu v ekonomitsi*, no. 5, pp. 106-111.
6. Ofitsiyniyi sait Irpynskoi miskoi rady. <http://imr.gov.ua/>
7. Sokyрко O. S., Plahotniuk V.V. (2019) Analyzing the Local Budget Revenues in the Implementation of the Reform of Budget Decentralization. *Business Inform*, no. 7, pp. 304–311. Available at: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2019-7-304-311>
8. Farion-Melnyk A.I., Sernetskyi V.M. (2020) The problem of relationship between budget funds decentralization level and regional economy growth. *Galician ekonomik journal*, no 2 (63), pp. 96–108.